

RAPU

jokirapu & täplärapu

ahven.net

RAPUTALOUS

Jokiravulla ja alkuperältään pohjoisamerikkalaisella täpläravulla on suuri merkitys sekä arvo Suomen sisävesien kalataloudessa. Vesiluontomme tarjoaa erinomaiset edellytykset raputalouden kehittämiselle ja suunnitelmallinen raputalous voi kasvaa vielä nykyistä suuremmaksi.

Ravustus liittyy pääasiassa vapaa-aikaan. Vesillämme liikkuu vuosittain arvioilta yli 100 000 vapaa-aikanaan ravustavaa. Jokirapusaalis on ollut Suomessa parhaimmillaan 1900-luvun vaihteessa 17 miljoonaa rapua. Rapuruton ja ympäristömuutoksien vuoksi jokirapusaaliit ovat romahtaneet. Nykyään vapaa-ajan jokirapusaalis on alle miljoonaa rapua ja täplärapusaaliis noin 2 – 3 miljoonaa rapua vuodessa.

Kaupalliseen ravunpyyntiin on parhaat edellytykset suurilla täplärapujärvillä. Luonnonvarakeskuksen tilaston mukaan kaupallisen ravustuksen saalis vuonna 2022 oli noin 0,63 miljoonaa rapua, joista valtaosa täplärapuja. Kalastuslaki velvoittaa kaikkia kaupallisia ravustajia ilmoittamaan vuosisaaliinsa Luonnonvarakeskukselle.

Jokirapu määriteltiin erittäin uhanalaiseksi maaliskuussa 2019 julkaistussa kansallisessa uhanalaisuusarviossa. Arvio perustui saalistilastoihin ja asiantuntija-arvioihin jokirapukannan kehityksestä.

Täplärapu listattiin vuonna 2015 EU:n vieraslajilistalle ja sen viljely sekä istuttaminen on nykyään kielletty. Jokirapujen istukasviljely voisi olla kannattavaa ja sen avulla voitaisiin tuottaa tautivapaita istukkaita, mutta toistaiseksi istukkaiden kysyntä on ollut liian vähäistä ammattimaisen tuotannon aloittamiseen.

Rapuja jalostetaan vähän verrattuna kaloihin. Rapujen jalostus perustuu lähinnä keitettyjen rapujen pakastamiseen.

VAPAA-AJAN RAVUSTAJA saa myydä enintään 300 kappaletta rapuja vuodessa suoraan kuluttajalle. Mikäli määrä on suurempi tai rapuja myydään kauppaan tai ravintolaan, tulee ravustajan ilmoittautua kaupalliseksi ravustajaksi.

BIOLOGIA

Suomessa esiintyy alkuperäinen erittäin uhanalaiseksi luokiteltu jokirapu ja vuonna 1967 Pohjois-Amerikasta tuotu täplärapu. Ravut viihtyvät kaikenlaisissa sisävesissä: järvissä, lammissa ja virtavesissä.

Aikuiset ravut ovat lähes kaikkiruokaisia, mutta syövät pääasiassa pohjalle vajonnutta kuollutta ainesta ja kasvisravintoa.

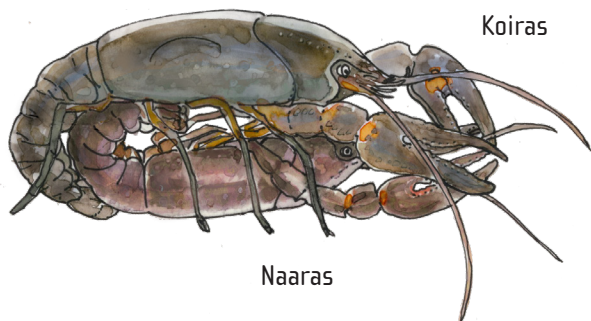
Ravut asuttavat ranta-aluetta noin viiden metrin syvyyteen asti, mutta täplärapua tavataan myös järvien syvemmillä alueilla. Ravut suosivat hyvänlaatuista vettä, jossa on riittävästi happea ja vähän kiintoainetta. Vesi ei saa olla liian hapanta ja pohjalta tulee olla runsaasti suojapaikkoja.

Kasvaessaan rapujen täytyy vaihtaa kova kitii-

nikuorensa suurempaan. Rapujen kuorenvaihto on monimutkainen, hormonaalisesti säädelty tapahtuma, jossa kuoren lisäksi uudistuvat verkkosilmien, kidusten ja osin ruuansulatuselimistön pintakerrokset. Vanha kuori pehmenee ja samalla vanhan kuoren alle muodostuu uusi pehmeä kuori. Kuori on vaihdon jälkeen pehmeä ja siksi ravut pysyttelevät suojassa noin kaksi viikkoa. Ravut voivat kasvukauden aikana vaihtaa kuorta useamman kerran. Lämpötila ja päivän pituus säätelevät kuorenvaihtoa.

Rapujen kasvu on hidasta kylmissä ja karuissa vesistöissä. Lisäksi kasvua hidastaa suuri kannantiheys. Pyyntikokoinen (10 cm) jokirapukoiras on 4–9 ja jokirapunaaras 5–10 vuoden ikäinen. Rapujen kasvunopeuteen vaikuttaa sukukypsyyssikä. Etelä-Suomessa kasvu on Pohjois-Suomea nopeampaa.

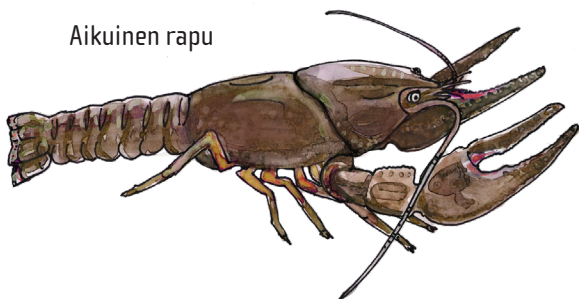
Parittelu

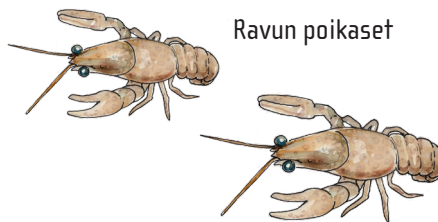
Koiras

Naaras

Aikuinen rapu

Hedelmöittyneet mätimunat
naaraan pyrstön allaVastakuoriutuneet
ravun poikaset

Ravun poikaset

Jokirapunaaraat lisääntyvät ensimmäisen kerran noin 7–8 senttimetrin pituisina ja täplärapunaaraat 6–9 senttimetrin pituisina. Hitaasti kasvaneet tulevat sukukypsiksi pienempinä kuin nopeasti kasvaneet. Molempien lajien koiraat voivat tulla sukukypsiksi hieman naaraita pienikokoisempina.

Rapujen kasvu sukukypsäksi Etelä- ja Keski-Suomessa

	Koiras	Naaras
Jokirapu	6–7 cm, 3–5 kesäinen	7–8 cm, 4–6 kesäinen
Täplärapu	6–7 cm, 2–4 kesäinen	7–8 cm, 3–5 kesäinen

Rapujen sukuraushaset kypsyvät syksyllä vesien viiletessä. Täpläravut parittelevat syys-lokakuussa veden lämpötilan ollessa 12–15 astetta. Jokirapujen parittelu tapahtuu hieman myöhemmin veden lämpötilan ollessa 5–10 astetta. Parittelussa koirasrapu luovuttaa naaraalle siittiöpaketin. Parittelun jälkeen naaras laskee munat pyrstön alle kehittyvän limakerroksen suojaan, jossa varsinainen hedelmöitys tapahtuu. Jokiravuilla parittelusta munintaan kuluu pitempi aika kuin täpläravuilla, jopa 1–2 viikkoa. Hedelmöittyneet mätimunat kiinnittyvät emon pyrstön alla oleviin pyrstöjalkoihin. Mäti kehittyy pyrstön alla talven yli ja poikaset kuoriutuvat seuraavana kesänä.

TUNNISTA RAVUT

Täplärapu ja jokirapu muistuttavat paljon toisiaan, mutta ne voidaan erottaa muutamasta tuntomerkistä. Täpläravuilla sakset ovat pulleammat ja suuremmat. Saksien hangassa on vaaleat tai sinertävät selvärajaiset täplät, jotka eivät välttämättä näy vielä pienillä täpläravuilla. Täplärapujen kuori on kauttaaltaan sileä. Jokirapujen saksien väri on yhtenäinen kuoren kanssa. Niiden kuori on pienten nystyjen ja kuoppien takia hieman karhea. Jokiravuilla on kyljessä pään keskiruumiista erottavassa uurteessa yksi terävä piikki ja rivi selvästi tunnistamalla erottuvia nystyröitä.

Jokirapu

Täplärapu

Koiras

Naaras

RAVUN RAKENNE

Rapujen ruumiissa on kolme osaa: pää, keski- ja takaruumis. Päättä ja keskiruumista peittää selkäkilpi. Takaruumis muodostaa rapujen pyrstön.

Rapujen kuori toimii tukirankana ja suojaa sisäelimiä. Kuori koostuu kalkista, kitiinistä ja valkuaisainesäikeistä. Kuori on väriltään sinertävän tai vihertävän ruskea, mutta jokiravuihin tavataan myös sinisiä yksilöitä.

Rapujen keskiruumis on 10-jalkainen. Jaloista ensimmäiset ovat monikäyttöiset sakset. Saksia käytetään taisteluun, puolustukseen, saalistukseen ja kolojen kaivamiseen. Koirasravuilla sakset ovat suuremmat kuin naarailla. Neljä takimmaista raajaparia muodostavat kävelyjalat. Pyrstön alla ovat pyrstöjalat, joista kaksi etummaista muodostavat koirilla paritteluraajat. Naarasravut puolestaan käyttävät pyrstöjalkoja mädin ja kuoriutuneiden poikasten kiinnittymiseen. Naaraiden pyrstö on koiraan pyrstöä leveämpi, jotta se pystyy suojaamaan jälkeläisiään. Ravut pystyvät kasvattamaan uuden raajan menetetyn tilalle.

RAPURUTTO

Suomessa on tavattu kahta eri rapuruttotyyppiä: jokiravun As-tyyppi ja täpläravun mukana tullut Ps1-tyyppi. Täpläravun rapuruttotyyppi on yleistynyt ja sitä on tavattu koko jokiravun levinneisyysalueella. Rapurutto on välittömästi Ruokaviraston valvontaosastolle ilmoitettava eläintauti ja kuolleet ravut tulisi toimittaa sinne tutkittaviksi.

Rapurutto on munasieni, joka kasvaa rapujen kuoreissa ja leviää uimaitiöiden välityksellä. Rapuruton varma tunnistaminen vaatii aina laboratoriokokeita, mutta rapujen kuoren, saksien, pyrstön alapinnan ja raajojen nivelissä olevat tumman ruskeat tai mustat laikut voivat viitata rapuruttoon. Kuoren laikut saattavat johtua rapujen puolustusjärjestelmästä, joka melanisoi ruttorihmastoa. Täpläravut ovat vastustuskykyisempiä rapurutolle kuin jokiravut. Jokiravut yleensä menehtyvät jo ennen silmin näkyviä oireita. Rapurutto on lähes aina läsnä täplärapupopulaatioissa, ja siksi täplärapuihin on aina suhtauduttava potentiaalisina ruton kantajina.

Rapurutto vaikuttaa jokirapujen käyttäytymiseen. Tartunnan saaneet yksilöt saattavat olla liikkeellä päiväsaikaan, pyrkivät vastavirtaan tai hakeutuvat rantamatalaan. Lisäksi rutto aiheuttaa jatkuvaa rapsuttelua ja "varpailaan kävelyä" kohotetussa asennossa.

Rapurutto leviää rapukaupan ja rapujen kuljetuksen välityksellä, mutta myös siirtoistutuksissa. Täplärapu on listattu EU:n kannalta merkityksellisten haitallisten vieraslajien luetteloon, mikä tarkoittaa, että täplärapuja ei saa istuttaa tai viljellä. Jokirapuja voidaan istuttaa niille soveltuviin vesistöihin, mutta istutus tarvitsee aina elinvoimakeskuksen luvan. Jokirapujen istutuksissa tulee olla varma, etteivät istukkaat kannaa piilevää rapuruttoa.

Rapurutto voi tappaa yksittäisen vesistön jokira-

pukannan kokonaan tai lähes kaikki kannan yksilöt. Jokiraputyypin rutto (As) voi aiheuttamansa joukkokuoleman jälkeen säilyä pitkään jäljelle jääneissä jokirapuyksilöissä aiheuttaen piilevän rapuruton.

Täpläraputyypin rutto (Ps1) voi vähentää täplärapujen tuottoa ja saaliin arvoa aiheuttaen kuolleisuutta stressitilanteessa. Täpläraputyypin rapurutto on jokiraputyypin rapuruttoa aggressiivisempi ja tappaa tartunnan saaneet jokiravut nopeasti aiheuttaen jokirapukannan täydellisen häviämisen.

Rapuruton hävittäminen on nykytiedon mukaan mahdotonta, ellei koko vesialueen rapupopulaatio häviä. Ihminen on ruton tärkein levittäjä ja ruton leviämistä vesistöstä toiseen voidaan oikeilla toimilla ehkäistä. Ravustusvälineet sekä kuljetus- ja käsittelyvälineet tulee käsitellä kuivaamalla, desinfioimalla tai pakastamalla hyvin ennen niiden siirtämistä vesistöstä toiseen. Jos pyyntivenettä liikutellaan eri vesistöjen välillä, tulee veneen antaa kuivua huolellisesti auringossa ennen siirtoa. Ravustus- ja kalastusvälineiden säilyttäminen talven yli ulkovarastossa riittää hävittämään rapuruttoitiöt.

Ravustuksessa käytettävät syöttikalat tulee aina pyytää siltä vesialueelta, jossa aiotaan ravustaa. Muualta pyydetty syöttikalat tulee pakastaa. Rapuja saa sumputtaa vain siinä vesistönosassa, josta ne on pyydetty.

PYRSTÖJALKATAUTI Rapuruton heikentämissä täplärapukannassa voi esiintyä *Fusarium*-sienen aiheuttamaa pyrstöjalkatautia. Tauti vaikeuttaa rapujen lisääntymistä, koska se syövyttää naaraiden pyrstöjalkoja ja koiraiden paritteluraajoja.

RAVUSTUS

Ravustus on jännittävä harrastus ja osa sesonkiin sitoutusta sosiaalisesta tapahtumasta. Rapuja on pyydetty käsin, rapukepeillä, rapuhaaveilla ja merroilla. Nykyisin ravustus tapahtuu pääasiassa merroilla.

Ravustus vaatii aina vesialueen omistajan luvan ja lisäksi 18–69-vuotiaiden tulee maksaa kalastonhoitomaksu. Henkilöt, jotka ovat ehtineet täyttää 65 vuotta 31.12.2023 tai ennen ovat vapautettuja kalastonhoitomaksusta. Rapumerrat tulee merkitä vähintään 5 cm pinnan yläpuolelle ulottuvalla koholla. Mertaan tulee merkitä kalastajan nimi ja yhteystiedot. Kalastusoikeuden osoittavaa merkkiä (pyydysmerkkiä) tulee käyttää, jos vesialueen omistaja niin vaatii.

Rapu on hämärällä liikkuva eläin, joten merrat lasketaan illalla ja koetaan viimeistään aamulla. Jos mertoja on useita, on ne kätevä yhdistää toisiinsa selkäsiimalla.

Ravustuskausi alkaa 21.7. klo 12 ja päättyy loka-kuun viimeisenä päivänä.

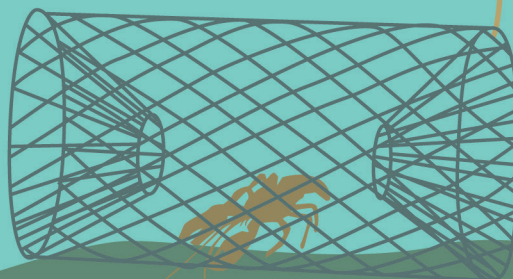
Ravustajien tulee aina muistaa käsitellä pyyntiin käytettävät välineet kuivaamalla, desinfioimalla tai pakastamalla hyvin ennen niiden siirtämistä vesistöstä toiseen. Syöttikalat tulee pyytää siltä vesialueelta, jossa aiotaan ravustaa. Muualta pyydetty syöttikalat tulee pakastaa.

DESINFIOINTIOHJEET:

- 10 min keittäminen
- 30 min väkiviinakäsittely (kolme osaa väkiviinää ja yksi osa vettä).
- 5 – 6 tunnin täydellinen kuivaaminen saunassa 60 – 80 asteessa
- 30 min käsittely 4 % formaliiniliuoksessa
- pakastaminen vähintään 3 vuorokautta -20 asteessa

PYYNTIMITTA. Ravuilla ei ole lainmukaista pyyntimittaa, mutta elinvoimakeskus voi määrätä alueelle alamitan.

KEITTÄMINEN

Ravuilla herkuttelu on hauska tapa juhlia. Rapusaalis tulee huuhdella raikkaassa vedessä ennen keittämistä. Lopetettaessa rapuja keittämällä, jokainen rapu lasketaan nopeasti yksitellen kiehuvaan veteen. Veden tulee pysyä kiehuvana koko sen ajan, kun rapuja lisätään veteen ja keitetään. Tarpeettoman kärsimyksen välttämiseksi rapuja ei tule lisätä kattilaan niin nopeasti tai niin paljon, että veden lämpötila laskee alle kiehumispisteen. Keitettävien rapujen tulee olla eläviä, koska kuolleina keitetyistä ravuista voi saada ruokamyrkytyksen.

Rapujen värin muutos keitettäessä johtuu kuoren sinisten, vihreiden ja ruskeiden väriaineiden hajoamisesta. Punaiset ja keltaiset väriaineet eivät hajoa ja rapu saa keitettäessä punaoranssin värin.

Sopiva keittoaika ravuille on noin 8–12 minuuttia koon mukaan. Muut ravunkeitämiseen tarvittavat ainekset ovat suola, sokeri ja tilli.

KEITTO-OHJEET:

20 kpl rapuja

2,5 litraa vettä

vajaa 1 dl karkeaa merisuolaa

5 palaa sokeria

1 nippu tillin kukintoja kiehuvien rapujen joukkoon

Kypsät ravut nostetaan toiseen astiaan, johon keitinvesi siivilöidään niin, että tillit saadaan pois. Ravut jäähdytetään mahdollisimman nopeasti ja ne saavat olla viileässä useita tunteja ennen tarjoilua.

Syötävät ravut asetellaan vadille ja koristellaan tillillä. Rapuillalliseen kuuluu paahtoleipä, voi ja tillisilppu. Juomaksi illalliselle soveltuu vesi, olut tai kuiva valkoviini.

ETIKETTI. Isäntä valitsee ensimmäisen ravun vieressään istuvalle ja näin kestit voivat alkaa.

Suomessa esiintyy alkupe-
räinen erittäin uhanalainen
jokirapu ja vuonna 1967 Poh-
jois-Amerikasta tuotu täplära-
pu. Ravut muistuttavat paljon
toisiaan, mutta ne voidaan erot-
taa muutamasta tuntomerkistä.

Esitettä yksityiskohtaisempaa
tietoa ravuista, rapurutosta ja
raputaloudesta löytyy muun
muassa Kansallisesta rapustra-
tegiasta.

Esitteen tekoon on saatu tukea
Kalatalouden ja merenkulun koulu-
tuksen edistämissätiöltä.

Graafinen suunnittelu: Katja Kuittinen
Kuvituskuvat: Anu Välitalo
Kuvat: Tapio Gustafsson, Vesa Karttunen
Taitto: Niina Koivunen
© Rapu jokirapu ja täplärapu
Kalatalouden Keskusliitto nro 197
2. päivitetty painos
ISBN: 978-952-7004-73-9
ISSN: 0783-3954

KALATALOUDEN
KESKUSLIITTO
Malmin Kauppatie 26
00700 Helsinki
p. (09) 6844 590